

TEKIJÄNOIKEUDELLISEN LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYS 2000- LUVULLA

Marcus Norrgård – Alicia Nylund – Anton Ylikallio

TEHTÄVÄNANTO

- Tehtävänä tarkastella lainsäädännön kehitystä Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Islannissa 2000-luvulla
- Laajemmat, kansallisista tarpeista johtuvat tekijänoikeuslainsäädännön muutokset
 - Kansainväliset ja EU-velvoitteet, sanktiot selvityksen ulkopuolella

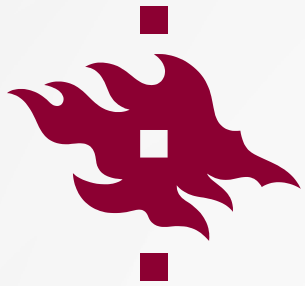
RUOTSI

- Muutoksia sekä salassapitolakiin että tekijänoikeuslakiin asiakirjajulkisuutta koskien (Muutoslaki 2000:87)
- Tekijänoikeuksien siirtyminen ja sopimuslisenssit (SOU 2010:24)
 - Lainmuutokset tulivat voimaan 1.11.2013
- Toimituksellinen ja kielellinen kokonaisuudistus (SOU 2011:32)
 - Ei johtanut uudistuksiin
- Yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmä (SOU 2022:20)
- Luovuttamaton korvausoikeus tekijöille ja esittäville taiteilijoille (SOU 2022:23)
 - Ei johtanut uudistuksiin
- Katsaus tekijänoikeuden rajoitussäännöksiin (SOU 2024:4)

TEKIJÄNOIKEUKSIEN SIIRTYMINEN JA SOPIMUSLISENSSIT (SFS 2013:691)

- Yleisenä teemana luoda teosten käyttäjille paremmat mahdollisuudet solmia sopimuksia tekijöitä edustavien organisaatioiden kanssa myös sellaisten teosten osalta, joita kyseinen organisaatio ei edusta (sopimuslisenssi).
 - Erityissäännökset digitaalisesta kopioinnista, kopioinnista arkistointia varten, sekä radio- ja tv-yhtiöiden suoratoistopalveluista
 - Otettiin käyttöön yleinen sopimuslisenssi, joka mahdollisti kattavat sopimukset myös muissa kuin lain erityisesti mainitsemisissa tapauksissa.
- Sopimuslisenssijärjestelmää muutettiin siten, että tekijöiden kansalaisuudella ei ole enää merkitystä
- Ruotsissa ei ole vaatimusta, että järjestö olisi hallituksen tai muun viranomaisen hyväksymä

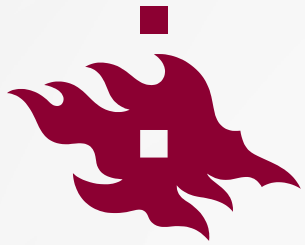
UUSI TEKIJÄNOIKEUSLAKI (SOU 2011:32)

- Tehtävänä tarkastella vuoden 1960 tekijänoikeuslakia toimituksellisesta ja kielellisestä näkökulmasta
 - Selvitys ei ole johtanut lainsäädäntötoimiin, mutta se on huomioitu myöhemmissä selvityksissä, kuten SOU 2024:4:ssä
- Uudessa laissa jokaisella luvulla oma pykälänumerointi. Pykälillä ja luvuilla myös selventävät otsikot
- Harkittiin tekijä-käsitteelle sukupuolineutraalia vaihtoehtoa ja legaalimääritelmää käsitteelle ”teos”
 - Näitä ei pidetty tarpeellisena
- ”Lähioikeus”-käsite korvattiin fraasilla ”Esittävien taiteilijoiden, tuottajien, valokuvaajien ym. oikeudet”

KATSAUS RAJOITUSSÄÄNNÖKSIIN (SOU 2024:4)

- Tehtävänä tarkastella kaikkia säännöksiä, jotka koskevat tekijänoikeuden rajoituksia
 - Ehdotukset luovutettiin oikeusministeriölle tammikuussa 2024, ja muutosten on ehdotettu tulevan voimaan 1. syyskuuta 2025.
- Kaksi päätavoitetta
 - EUT:n ratkaisukäytäntö on luonut tarpeen varmistaa, että Ruotsin rajoitussäännökset ovat EU-oikeuden mukaisia
 - Yhteiskunnallisen ja teknologisen kehityksen tuomat uudet toimintatavat uutisten, elokuvien, musiikin, kuvien ja muun tekijänoikeudella suojatun materiaalin luomiseen ja kuluttamiseen
- Viiden erityiskysymyksen perusteellinen arviointi, ja kaikkien rajoitussäännösten yleisempi tarkastelu

VIISI ERITYISTÄ KYSYMYSTÄ

- Tekijän nimen ja lähteen ilmoittaminen, ”ellei se ole käytännössä tai teknisesti mahdotonta tai hyvän tavan vastaista”
- Kolmevaihetestiä vastaavan säännöksen lisääminen
 - Kolmivaihetestin periaatteet katsotaan Ruotsissa toimivan ohjenuorana rajoitussäännösten soveltamisessa, haluttiin lisätä nimenomainen säännös
- Panoramapoikkeus koskien oikeutta kuvata ja muuten käyttää julkisilla paikoilla sijaitsevaa taidetta
 - Laajennetaan kattamaan kaikki yksityishenkilöiden suorittamat käyttömuodot
 - Yhtenä syynä pyrkimys, että jokaisella olisi lähtökohtaisesti vapaus saattaa näitä esityksiä yleisön saataville, esimerkiksi julkaisemalla niitä sosiaalisessa mediassa ja muilla digitaalisilla alustoilla
- Teosten käyttö uutisraportoinnissa
- Teoksen käytöstä karikatyyri-, parodia- tai pastissitarkoituksessa

NORJA

- Tekijänoikeuslain kokonaisuudistus 2018
 - Konkreettisia suunnitelmia jo vuodesta 2005 lähtien, hallituksen esitys 2017, ja uusi laki tuli voimaan 1.7.2018
- Viimeisimmät muutokset ovat pitkälti johtuneet EU-lainsäädäntöön ja kansainvälisiin sopimuksiin sopeutumisesta ja niiden täytäntöönpanosta
 - DSM- ja verkkolähetysdirektiivien täytäntöönpano
 - *Vederlagsnemndan* ("hyvityslautakunta") toimivalta

TEKIJÄNOIKEUSLAIN KOKONAISUUDISTUS (2018)

- Lisättiin uusi 1 luku, joka sisältää perussäännökset tekijänoikeudesta
- 2 luvussa säädetään esittävien taiteilijoiden ja tuottajien ym. oikeuksista
 - Vuoden 1961 laissa nämä sisältyivät 5 lukuun otsikolla "Muut oikeudet"
- Lain 1 §:ssä säädetään tekijänoikeuslain tarkoituksesta
 - Antaa oikeuksia niille, jotka luovat, esittävät tai investoivat henkisiin teoksiin tai lähioikeuksiin kuuluviin esityksiin ja töihin, ja siten myös edistävät kulttuurituotantoa
 - Rajata oikeuksia siten, että saavutetaan kohtuullinen tasapaino oikeudenhaltijoiden ja toisaalta käyttäjien sekä yleisön etujen välillä
 - Mahdollistaa helppo sopiminen henkisten teosten ja lähioikeuksiin kuuluvien esitysten ja töiden käytöstä

TEKIJÄNOIKEUDEN KOHDE

- Uuden tekijänoikeuslain 2 §:ssä säädetään siitä, kenelle tekijänoikeus teokseen kuuluu
 - ”Tekijä”-käsitteelle (*opphavsmann*) otettiin sukupuolineutraali termi *opphaver*
- Lakiin ei otettu teoskynnyksen käsitteen määritelmää
- 2 §:n toisessa momentissa on esimerkkilista tekijänoikeudella suojatuista teoksista.
 - Lista on huomattavasti laajempi kuin vastaava lista muiden Pohjoismaiden tekijänoikeuslaeissa
 - Tekijänoikeuden käyttäjät ovat yhä harvemmin lainsäädäntöön hyvin perehtyneitä ammattilaisia

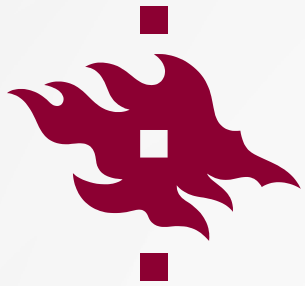
SUORATOISTO JA JULKISTAMINEN

- Tarkennus koskien suoratoistoa laittomasta lähteestä sisällytettiin 3 §:ään
 - Käyttäjän laitteelle ei yleensä tallenneta pysyvää teoskappaletta, jolloin kyse ei ole tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluvasta kappaleen valmistamisesta
- Julkistamista ja julkaisemista koskevaa säännöstä muutettiin vastaamaan oikeustilaa Tanskassa, Ruotsissa ja Suomessa, kun säännös siirrettiin uuden tekijänoikeuslain 10 §:ään.
 - Vanhassa laissa edellytettiin, että teos oli saatettu yleisön saataville tekijän suostumuksella, eikä ainoastaan laillisesti saatettu yleisön saataville

SOPIMUSLISENSSIT JA TEKIJÄNOIKEUDEN SIIRTYMINEN

- Sopimuslisenssien osalta säädettiin uusi ja teknologianeutraalimpi säännös tekijänoikeuslain 57 §:ään audiovisuaalisten sisältöjen ja radiotuotantojen oikeuksien selkeyttämiseksi.
 - Ei koske julkisia esityksiä ja äänitallenteiden siirtämistä.
- Erityisyysperiaate (*specialitetsprinsippet*) lisättiin 67 §:n toiseen momenttiin
 - ”Kun tekijänoikeus siirretään, tekijää ei katsota siirtäneen laajempia oikeuksia kuin mitä sopimus selvästi ilmaisee”
- 69 §:ään lisättiin yleinen säännös tekijän oikeudesta kohtuulliseen korvaukseen
- Työnantajasääntöä ehdotettiin, mutta sitä ei otettu lakiin
 - Tekijänoikeus olisi siirtynyt työnantajalle ”siinä määrin kuin työsuhde edellyttää teoksen luomista ja tällainen siirtyminen on tarpeellista ja kohtuullista työntekijän tarkoituksen saavuttamiseksi”

TANSKA

- Tekijänoikeuslain kokonaisuudistus esiteltiin ensimmäisen kerran 1994, ja uusi laki tuli voimaan 1995.
 - Pää tavoitteena oli luoda järjestelmällinen ja nykyaikainen tekijänoikeuslainsäädäntö huomioon EU-oikeuden viimeisin kehitys
- Tekijänoikeuden siirtymistä koskevien säännösten tarkastelu
 - Mietintö vuonna 2006, kulttuuriministeriön lakiehdotus 2008
- Viimeisin muutoslaki astui voimaan 1.7.2024
 - Tavoitteena oli modernisoida tekijänoikeuslakia, erityisesti säännöksiä koskien sopimuksia tekijänoikeudella suojatun sisällön käytöstä internetissä

KOKONAISUUDISTUS 1995

- Pieniä kielellisiä uudistuksia
- Valokuvia koskenut laki kumottiin, ja valokuvien suoja sisällytettiin uuteen tekijänoikeuslakiin.
- Esittävien taiteilijoiden sekä ääni- ja kuvataallenteiden tuottajien oikeudellinen asema parani
 - Oikeus päättää siitä, milloin ja millä ehdoilla esitykset saatetaan ensimmäistä kertaa yleisön saataville
- Lisättiin uusia sopimuslisenssijärjestelyjä, jotka koskivat muun muassa valokopiointia elinkeinotoiminnassa sekä radio- ja televisiolähetysten tallentamista opetuskäyttöön

TEKIJÄNOIKEUDEN SIIRTYMISTÄ KOSKEVA UUDISTUS

- Kulttuuriministeri päätti vuoden 2003 alussa asettaa toimikunnan tarkastelemaan tekijänoikeuslain 3 luvun säännöksiä, jotka koskevat tekijänoikeuden siirtymistä
- Toimikunta sai työnsä päätökseen lokakuussa 2006.
 - Mietinnössä esiteltiin pääasiassa kahden tahon arvioita ja ehdotuksia: *Ophavsretligt Forum* ja *Samrådet for Ophavsret*.
- *Ophavsretligt Forum* ehdotti työnantajäsäännön lisäämistä
 - Tekijänoikeus teoksiin, jotka työntekijä on luonut työtehtäviensä yhteydessä tai työnantajan ohjeiden mukaisesti, siirtyy työnantajalle
- Toinen keskeinen kysymys oli tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden suojeleminen kohtuuttomilta sopimuksilta. *Samrådet for Ophavsret* ehdotti seuraava lisäystä:
 - Sopimusta, jolla tekijä on luovuttanut oikeuden hyödyntää teosta, on tulkittava suppeasti ja tekijän eduksi

VUODEN 2008 LAINMUUTOKSET

- Sopimuslissenssimahdollisuuksia laajennettiin ottamalla käyttöön yleinen mahdollisuus tehdä sopimuksia lissenssivaikutuksin
- Tekijänoikeuksien vastaanottajalle säädettiin pakottava velvollisuus hyödyntää siirrettyjä tekijänoikeuksia
 - Tavoitteena oli varmistaa, että siirrettyjä oikeuksia hyödynnetään tosiasiallisesti ja tällä tavoin suojata tekijää
- DSM-direktiivin implementoinnin yhteydessä täydennettiin sopimuslissenssisäännöksiä ja tekijöiden sekä esittävien taiteilijoiden oikeudesta asianmukaiseen ja suhteelliseen korvaukseen

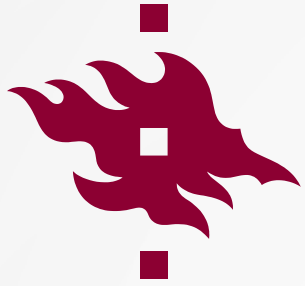
VIIMEISIMMÄT MUUTOKSET

- Viimeisin muutoslaki astui voimaan 1. heinäkuuta 2024.
- Tekijänoikeuslain 30 ja 33 §:ään lisättiin uusia sopimuslissenssimääräyksiä, erityisesti helpottamaan suoratoistoon liittyvää käyttöä.
- Sovittelumahdollisuuksia laajennettiin
 - Ei kuitenkaan estä osapuolia viemästä riitaa *Ophavsretslicensnævnetiin* ratkaistavaksi, eikä se rajoita lautakunnan toimivaltaa sovittaa sille saatettuja riitoja.
- Kuvataallenteiden tuottajille laajempi oikeus saada tiettyjä tietoja audiovisuaalisten palvelujen tarjoajilta
- Tekijänoikeuslakiin lisättiin uusi säännös täydentämään tietosuojalain säännöksiä, jotta yksityinen yhdistys voisi ylläpitää varoitusrekisteriä verkkopalveluista, jotka rikkovat tekijänoikeuslakia

ISLANTI

- Vuonna 1988 asetettiin komitea tarkistamaan tekijänoikeuslakia kokonaisuudessaan
 - Teosten levittämiseen ja muuhun käyttöön liittyviä säännöksiä pidettiin teknisen kehityksen johdosta vanhentuneina ja riittämättöminä
 - Uudistusta ei toteutettu
- Vuonna 1992 tehtiin lainmuutos koskien neuvonantavia elimiä, jotka avustavat kulttuuri- ja opetusministeriä tekijänoikeusasioissa tekijänoikeuslain 58 §:n nojalla.
 - Tekijänoikeuskomitean rinnalle tekijänoikeusneuvosto
 - Valmistelutöistä huolimatta asetus komitean ja neuvoston perustamisesta annettiin vasta vuonna 2008
- 2010 toteutettiin tekijänoikeusloukkauksia ja seuraamuksia koskevia muutoksia, mm. liittyen kieltomääräyksien hakemiseen
- Viime vuosina on tehty vain pieniä lainmuutoksia ja saatettu voimaan EU-lainsäädäntöä sekä muita kansainvälisiä tekijänoikeusalan sopimuksia

KIITOS!